

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ઓરિસ્સા રાજ્ય

વિ.

શરત ચંદ્ર સાહુ અને બીજા.

ઓક્ટોબર ૮, ૧૯૯૬

[કુલદિપ સિંહ અને એસ. સાગર અહમદ, જે. જે.]

ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦:

એસએસ. ૪૯૪ અને ૪૯૮એ-બહુપત્નીત્વ અને દહેજની સત્તામણી-મહિલા આયોગ પત્નીની ફરિયાદને પોલીસમાં મોકલે છે-એસ. એસ. હેઠળના ગુનાઓ માટે પતિ સામે કેસ. ૪૯૪ અને ૪૯૮એ નોંધાયેલ અને સબ ડિવિઝનલ મેજિસ્ટ્રેટ દાખલ કરેલી ચાર્જશીટ હેઠળની અરજી પર આરોપો ઘડવામાં આવ્યા હતા. ૪૮૨ સી.આર.પી.સી. પતિ દ્વારા, હાઈ કોર્ટે યુ/એસનો આરોપ રદ કર્યો. ૪૯૪ આઈ. પી. સી. એ એવું માન્યું હતું કે પત્ની પાસે આર. હોવાથી, તેણે જાતે જ યુ/એસ હેઠળ ફરિયાદ

દાખલ કરી હતી.૪૯૪ મેજિસ્ટ્રેટ-હેલ્ડ દ્વારા તેની નોંધ ન લઈ શકાઈ હત, હાઈકોર્ટ આરોપને રદ કરવામાં ભૂલ કરે છે-તે હદ સુધી હાઈકોર્ટના ચુકાદાને રદ કરવામાં આવે છે-મેજિસ્ટ્રેટ કેસ સાથે આગળ વધશે.

દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩:

એસએસ. ૧૫૫ (૪) અને ૧૯૮ (૧)-ગુનાહિત અને બિન-ગુનાહિત ગુનાની તપાસ-મહિલા આયોગ પત્નીની ફરિયાદ તેના પતિ સામે યુ/એસ. એસ. હેઠળ ગુનાઓ માટે પોલીસને મોકલે છે.૪૯૪ અને ૪૯૮એ/પી. સી.-પોલીસે કથિત ગુનાઓની તપાસ કરી અને બંને અદાલતો હેઠળ આરોપપત્ર દાખલ કર્યું, જો પોલીસને જાણ કરાયેલ તથ્યો બંને સંજોય અને બિન-સંજોય ગુનાઓ જાહેર કરે તો પોલીસ બંને ગુનાઓની તપાસમાં તેના અધિકારના દાયરામાં કામ કરશે કારણ કે કલમની પેટા-કલમ (૪) માં ઘડવામાં આવેલી કાનૂની કલ્પના છે.૧૫૫ તે જોગવાઈ કરે છે કે બિન-કોન્ઝિઝેબલ કેસ પણ, તે પરિસ્થિતિમાં, કોન્ઝિઝેબલ તરીકે ગણવામાં આવશે.

પ્રીવીન ચંદ્ર મોદી વિ. સ્ટેટ ઓફ એમપી, એઆઈઆર (૧૯૬૫) SC ૧૧૮૫, પર આધાર રાખ્યો હતો.

ક્રિમિનલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન:૧૯૯૬ ની ફોજદારી અપીલ નંબર ૭૬૮.

સી. આર. એલ. માં ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટના ૩.૫.૯૫ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી. ૧૯૯૪નો એમ. સી. નંબર ૧૧૬૯.

અપીલકર્તા માટે જન કલ્યાણ દાસ.

પ્રતિવાદીઓ માટે સત્યપાલ ખુશાલ ચંદ પાસી.

કોર્ટ દ્વારા નીચે મુજબનો આદેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો:

એસ. સાગીર અહમદ, જે.

૧. સામાવાળા નંબર ૧ એ સામાવાળા નંબર ૨ નો પતિ છે જેણે મહિલા આયોગને લેખિતમાં ફરિયાદ કરી હતી કે સામાવાળા નંબર ૧ એ બીજા લગ્ન કર્યા હતા અને આમ કલમ ૪૯૪ આઈ. પી. સી. હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો કર્યો હતો. એવો પણ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે તેણી સાથેના લગ્ન પછીથી, તે તેને ચૂકવવામાં આવતા નાણાંની માંગણી કરી રહ્યો હતો, જે તેણીની સત્તામણી સમાન હતી અને કલમ ૪૯૮એ આઈ. પી. સી. હેઠળ સજાપાત્ર ગુનો હતો, જેના માટે સામાવાળા નંબર ૧ સજા પામવા પાત્ર હતો.

૨. મહિલા આયોગે પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ મોકલી હતી જ્યાં ૧૯૯૩ની જી.આર.કેસ નં.૪૧૮ સામાવાળા નંબર ૧ વિરુદ્ધ નોંધવામાં આવી હતી. પોલીસે કેસની તપાસ કરી અને સબ-ડિવિઝનલ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, આનંદપુરની અદાલતમાં આરોપપત્ર દાખલ કર્યું, જેમણે આરોપપત્રના અવલોકન પછી, સામાવાળા નંબર ૧ સામે કલમ ૪૯૮ એ હેઠળ અને આઈપીસીની કલમ ૪૯૪ હેઠળ પણ આરોપ નક્કી કર્યા.

૩. સબ-ડિવિઝનલ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, આનંદપુર દ્વારા આરોપની રચનાથી નારાજ, સામાવાળા નંબર ૧ એ અરજી (ક્રિમિનલ મિસ્ક.ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૪૮૨ (ટૂંકમાં, કોડ, ઓરિસ્સા હાઈકોર્ટમાં કાર્યવાહી અને તેની સામે ઘડવામાં આવેલા આરોપોને રદ કરવા માટે) હેઠળ કેસ નં.૧૧૬૯/૯૪.ઉચ્ચ અદાલતે તેના વિવાદિત ચુકાદા તારીખ ૩.૫.૯૫ દ્વારા આંશિક રીતે એ તારણો સાથે અરજીને મંજૂરી આપી હતી કે સામાવાળા નંબર ૨ એ પોતે કલમ ૪૯૪ આઈ. પી. સી. હેઠળ ફરિયાદ દાખલ કરી ન હોવાથી, સંહિતાની કલમ ૧૯૮ (૧) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા તેની નોંધ લઈ શકાતી ન હતી.પરિણામે, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કલમ ૪૯૪ આઈ. પી. સી. હેઠળ ઘડવામાં આવેલા આરોપને રદ કરવામાં આવ્યો હતો પરંતુ કલમ ૪૯૮એ આઈ. પી. સી. હેઠળનો આરોપ જાળવી રાખવામાં આવ્યો હતો અને તે હદ સુધી કલમ ૪૮૨, ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળની અરજીને ફગાવી દેવામાં આવી હતી.

૪. આ તે ચુકાદો છે જેને ઓરિસ્સા રાજ્ય દ્વારા આપણી સામે પડકારવામાં આવ્યો છે.અમે પક્ષકારો માટે વિદ્વાન સલાહકારને સાંભળ્યા છે.

૫. જ્યાં સુધી તે કલમ ૪૯૪ આઈ. પી. સી. હેઠળ આરોપને રદ કરવા સાથે સંબંધિત છે ત્યાં સુધી હાઈકોર્ટનો ચુકાદો સંપૂર્ણપણે ખોટો છે અને સંબંધિત વૈધાનિક જોગવાઈઓની સંપૂર્ણ અજ્ઞાનતા પર આધારિત છે.

૬. સંહિતામાં જોડવામાં આવેલી પ્રથમ અનુસૂચિ સૂચવે છે કે કલમ ૪૯૪ આઈ. પી. સી. હેઠળનો ગુનો બિન-સંજોય અને જામીનપાત્ર છે.આમ એ સ્પષ્ટ છે કે પોલીસ આ ગુનાની નોંધ ન લઈ શકી અને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરવી પડી.

૭. કલમ ૧૯૮ નો સંબંધિત ભાગ જે લગ્ન સામેના ગુનાઓ માટે કાર્યવાહી સાથે સંબંધિત છે તે નીચે મુજબ પ્રદાન કરે છે:

"૧૯૮.લગ્ન સામેના ગુનાઓ માટે કાર્યવાહી.- (૧) કોઈ પણ અદાલત ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫) ના પ્રકરણ XX હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાની નોંધ લેશે નહીં સિવાય કે ગુનાથી પીડિત કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલી ફરિયાદ પર:

પૂરી પાડવામાં આવેલ છે કે -

((ક) જો આવી વ્યક્તિ અઢાર વર્ષથી ઓછી ઉંમરની હોય, અથવા મૂર્ખ અથવા પાગલ હોય, અથવા બીમારી અથવા નબળાઈથી ફરિયાદ કરવામાં અસમર્થ હોય, અથવા એવી સ્ત્રી હોય કે જેને સ્થાનિક રિવાજો અને રીતભાત અનુસાર જાહેરમાં હાજર રહેવા માટે દબાણ ન કરવું જોઈએ, તો કોઈ અન્ય વ્યક્તિ, અદાલતની પરવાનગી સાથે, તેના વતી ફરિયાદ કરી શકે છે;

(બી) જ્યાં આવી વ્યક્તિ પતિ છે અને તે સંઘના કોઈપણ સશસ્ત્ર દળોમાં એવી શરતો હેઠળ સેવા આપી રહ્યો છે કે જે તેના કમાન્ડિંગ ઓફિસર દ્વારા તેને વ્યક્તિગત રીતે ફરિયાદ કરવા માટે સક્ષમ

બનાવવા માટે ગેરહાજરીની રજા મેળવવામાં અવરોધે છે, તો પેટા-
કલમ (૪) ની જોગવાઈઓ અનુસાર પતિ દ્વારા અધિકૃત અન્ય
કોઈ વ્યક્તિ તેના વતી ફરિયાદ કરી શકે છે;

(સી) ત્યાં ભારતીય દંડ સંહિતા (૧૮૬૦ નો ૪૫) ની કલમ ૪૯૪
અથવા કલમ ૪૯૫ હેઠળ સજા પામેલા ગુનાથી પીડિત વ્યક્તિ
પત્ની છે, તેના વતી તેના પિતા, માતા, બહેન, પુત્ર અથવા પુત્રી
દ્વારા અથવા તેના પિતાના અથવા માતાના ભાઈ અથવા બહેન
દ્વારા ફરિયાદ કરી શકાય છે.

(૨).....

(૩).....

(૪).....

(૫).....

(૬).....

(૭).....

૮. આ જોગવાઈઓ કોર્ટને ભારતીય દંડ સંહિતાના પ્રકરણ XX હેઠળ
શિક્ષાપાત્ર ગુનાની નોંધ લેવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે.જો કે, ગુનાથી પીડિત
વ્યક્તિ દ્વારા ફરિયાદ કરવામાં આવે તો જ સંજ્ઞાન લઈ શકાય છે.પેટા-
કલમ (૧) ની જોગવાઈ સાથે જોડવામાં આવેલી કલમ (સી) એ જોગવાઈ
કરે છે કે જ્યાં પીડિત વ્યક્તિ પત્ની હોય, ત્યાં તેના પિતા, માતા, ભાઈ,

બહેન, પુત્ર અથવા પુત્રી અથવા તેમાં ઉલ્લેખિત અન્ય સંબંધીઓ કે જેઓ તેની સાથે લોહી, લગ્ન અથવા દત્તક દ્વારા સંબંધિત હોય, તે તેના પતી ફરિયાદ કરી શકે છે.

૯. ઉચ્ચ અદાલતે કલમ (સી) માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ પર આધાર રાખ્યો હતો અને જણાવ્યું હતું કે પત્નીએ પોતે ફરિયાદ દાખલ કરી ન હોવાથી અને મહિલા આયોગે પોલીસમાં ફરિયાદ કરી હોવાથી, આનંદપુરના સબ-ડિવિઝનલ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ કાયદેસર રીતે ગુનાની નોંધ લઈ શકતા નથી.આ દરખાસ્ત રજૂ કરતી વખતે, ઉચ્ચ અદાલત ભૂલી ગઈ હતી કે અન્ય ગુનો એટલે કે કલમ ૪૯૮એ આઈ. પી. સી. હેઠળનો ગુનો એક સંજોય ગુનો હતો અને પોલીસ ગુનાની નોંધ લેવાનો હકદાર છે, પછી ભલે તે વ્યક્તિએ તેને પ્રથમ માહિતી આપી હોય.કલમ ૧૫૫માં નીચે મુજબ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે:—

"૧૫૫.બિન-ગુનાહિત કેસોની માહિતી અને આવા કેસોની તપાસ.(૧) જ્યારે આયોગના પોલીસ સ્ટેશનના પ્રભારી અધિકારીને બિન-સંજોય ગુનાના આવા સ્ટેશનની મર્યાદામાં માહિતી આપવામાં આવે છે, ત્યારે તે રાજ્ય સરકાર આ માટે સૂચવે તે સ્વરૂપમાં આવા અધિકારી દ્વારા રાખવામાં આવેલા પુસ્તકમાં

માહિતીનો સાર દાખલ કરશે અથવા દાખલ કરાવશે અને મેજિસ્ટ્રેટને માહિતીનો સંદર્ભ આપશે.

(૨) કોઈ પણ પોલીસ અધિકારી મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ વિના બિન-કોન્ફિઝેબલ કેસની તપાસ કરશે નહીં, જેમને આવા કેસની સુનાવણી કરવાની અથવા કેસને સુનાવણી માટે સોંપવાની સત્તા હોય.

(૩) આવા આદેશ મેળવનાર કોઈપણ પોલીસ અધિકારી તપાસના સંદર્ભમાં (વોરંટ વિના ધરપકડ કરવાની સત્તા સિવાય) તે જ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે જેનો ઉપયોગ પોલીસ સ્ટેશનના પ્રભારી અધિકારી સંજોય કેસમાં કરી શકે છે.

(૪) જ્યાં કેસ બે કે તેથી વધુ ગુનાઓ સાથે સંબંધિત હોય, જેમાંથી ઓછામાં ઓછો એક ગુનાહિત હોય, તો અન્ય ગુનાઓ બિન-ગુનાહિત હોવા છતાં કેસને ગુનાહિત કેસ માનવામાં આવશે.

૧૦. આ કલમની પેટા-કલમ (૪) સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે જ્યાં કેસ બે ગુનાઓ સાથે સંબંધિત હોય, જેમાંથી એક ગુનાહિત હોય, તો અન્ય ગુના અથવા ગુનાઓ બિન-ગુનાહિત હોવા છતાં કેસને ગુનાહિત કેસ માનવામાં આવશે.

૧૧. પેટા-કલમ (૪) કાનૂની કલ્પનાની રચના કરે છે અને એવી જોગવાઈ કરે છે કે જો કોઈ કેસમાં કેટલાક ગુનાઓનો સમાવેશ થઈ શકે

છે, જેમાંથી કેટલાક ગુનાહિત છે અને અન્ય ગુનાહિત નથી, તો પોલીસ માત્ર ગુનાહિત ગુનાઓની તપાસ કરવા અને બિન-ગુનાહિત ગુનાઓને બાકાત રાખવા માટે ખુદી રહેશે નહીં. સમગ્ર કેસ (કોન્ફ્લિક્ટ અને નોન-કોન્ફ્લિક્ટ ગુનાઓ) ને કોન્ફ્લિક્ટ ગણવામાં આવે છે, તેથી પોલીસ પાસે સમગ્ર કેસની તપાસ કરવા અને તમામ ગુનાઓ, કોન્ફ્લિક્ટ અથવા નોન-કોન્ફ્લિક્ટ બંનેના સંદર્ભમાં આરોપપત્ર રજૂ કરવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ નહોતો, જો કે તપાસ દરમિયાન પોલીસ દ્વારા જાણવા મળે કે ગુનાઓ, પ્રથમ દૃષ્ટિએ, આચરવામાં આવ્યા હોવાનું જણાય છે.

૧૨. કલમ ૧૫૫ની પેટા-કલમ (૪) એ ૧૯૭૩માં સંહિતામાં પ્રથમ વખત રજૂ કરવામાં આવેલી નવી જોગવાઈ છે. મેજિસ્ટ્રેટની પરવાનગી વિના પોલીસ દ્વારા બિન-ગુનાહિત ગુનાઓની તપાસ અંગેના વિવાદને દૂર કરવા માટે આ કરવામાં આવ્યું હતું. વૈધાનિક જોગવાઈ ચોક્કસ, ચોક્કસ અને સ્પષ્ટ છે અને પેટા-કલમ (૪) માં ઉપયોગમાં લેવાતી ભાષામાં કોઈ અસ્પષ્ટતા નથી. તે સ્પષ્ટ છે કે જો પોલીસને જાણ કરાયેલ તથ્યો કોન્ફ્લિક્ટ અને નોન-કોન્ફ્લિક્ટ બંને ગુનાઓ જાહેર કરે છે, તો પોલીસ બંને ગુનાઓની તપાસ કરવામાં તેના અધિકારના દાયરામાં કામ કરશે કારણ કે પેટા-કલમ (૪) માં ઘડવામાં આવેલી કાનૂની કલ્પના પૂરી પાડે છે કે બિન-કોન્ફ્લિક્ટ પણ.

૧૩. પ્રેવીન ચંદ્ર મોદી વિરુદ્ધ આ અદાલત. એમ. પી. એ. આઈ. આર. ૧૯૬૫ એસ. સી. ૧૧૮૫ એ ચુકાદો આપ્યો છે કે સંજોય ગુનાઓની તપાસ કરતી વખતે અને તેના માટે આરોપપત્ર રજૂ કરતી વખતે, પોલીસને સમાન તથ્યોમાંથી ઉદ્ભવતા કોઈપણ બિન-સંજોય ગુનાની તપાસથી પ્રતિબંધિત કરવામાં આવતી નથી અને તેમને આરોપપત્રમાં સામેલ કરવામાં આવે છે.

૧૪. આમ ઉચ્ચ અદાલતે કલમ ૪૯૪ આઈ. પી. સી. હેઠળ આરોપને રદ કરવામાં સ્પષ્ટ ભૂલ કરી હતી કે જ્યાં સુધી પત્ની અથવા અન્ય કોઈ નજીકના સંબંધી દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે ફરિયાદ દાખલ કરવામાં ન આવે ત્યાં સુધી ટ્રાયલ કોર્ટ તે ગુનાની નોંધ લઈ શકતી નથી.

૧૫. હાઈકોર્ટનો ચુકાદો ખોટો હોવાના કારણે તેને રદ કરવો પડશે.પરિણામે અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવે છે.૩જી મે, ૧૯૯૫ના રોજ ઓરિસ્સા ઉચ્ચ ન્યાયાલય દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ ચુકાદો અને આદેશ, જ્યાં સુધી તે કલમ ૪૯૪ આઈ. પી. સી. હેઠળ આરોપને રદ કરવાનો ઇરાદો ધરાવે છે અને તેને લગતી કાર્યવાહી મેજિસ્ટ્રેટને આ કેસ સાથે આગળ વધવા અને તેનો ઝડપથી નિકાલ કરવાના નિર્દેશ સાથે રદ કરવામાં આવે છે.

આર.પી.

અરજી ફગાવી દેવામાં આવી.

*This judgment has been translated using AI Tool –
SUVAS.*

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.